

לב המזעזעים

עלון חודשי בענייני הלכה ומנהגים, מתוך סדרת הספרים "לב המזעזעים"

גיליון קס"ו

הלכות והליכות בעניין מנהגי ישראל בימי הפסח במידי דאכילה

הכוונה שמצווה לגבי חובה מקריא רשות אבל באמת מצווה היא. **טעם אחר למנוע חומרה זו:** לפי שמבטל מצות ברכת המזון ולכן יש לאכול מצה בפסח, ועוד שמבטל על ידי זה סעודות שבת ויו"ט (נמוק"י א"ח תעה א).

בש"ת ציץ אליעזר כתב שאין כל מקום לחומרא שלא לאכול מצה בשאר ימי הפסח בגלל חשש שאין לו יסוד בהלכה שלא ניתנה תורה למלאכי השרת ואינו נקרא חומרא תיקרא כי אם קולא במצות שמחת החג (חלק י כז ה).

אכילת דגים

יש הנוהגים שלא לאכול דגים בכל ימי הפסח (מהר"ם שיק מנהגיו אות נט).

הטעם: וז"ל הפמ"ג ד (א"א סו"ס תמוז) דגים חיים שקורין קרפיון שולחין מעיר לעיר ובכדי שיישארו חיים מניחים פרוסת חמץ עם יין שרף בפיו, ואחר שמתו יבלעו מהחמץ.

טעם אחר: לפי שהיו מורחים י"ש על הדגים כדי שלא יסריחו, וחששו מחמץ ואע"פ שהיום לא נהגו כן יש שנהגו כן.

דגים חיים: יש שקונים דגים חיים שבהם אין את החששות הנ"ל (ויגד משה סימן כז אות ט דרכי חיים ושלום מונקאטש מנהגי פסח אות תרו).

במנהג אכילת הדגים בפסח

כתב בסידור יעב"ץ (שער האיתון דף כא, א) "זמין בשר ודגים ויין כפי כוחו מן המשובח למצות שמחת יו"ט" הרי מפורש שהתיר אכילת דגים.

מקור לאכילת דגים: מדברי חז"ל (סוטה יא, ב) שבשכר נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים כי בשעה שהלכו לשאוב מים הזמין להם הקב"ה דגים קטנים בכדיהם והוליכו אותם אצל בעליהם וכן מפורש ברמב"ן (בהעלותך יא, ד) לאחר שהיו גומרים עבודתם במצרים היו רגילים לתת להם דגים קטנים המצויים מאוד חלף עבודתם (יפה ללב תעו ה). [כדרך שתקנו לאכול כרפס (רבינו מנוח בהלכות חמץ ומצה) זכר שהיו אוכלים ירקות שהיא רפואה למכה האברים (שו"ת שיח יצחק סימן רז)].

דגים מלוחים: מנהג אשכנז שלא לאכול דגים מלוחים וכן דגים כבושים, **הטעם:** לפי שבעבר היו מלוחים אותם במלח שנתערב בו חמץ (רמ"א תמוז ה) ועל אף שהיום המלח הוא נקי נשאר המנהג עד היום.

אכילת שום

יש הנוהגים: שלא לאכול שום בכל ימי הפסח, **והטעם:** בפרי מגדים (א"א תסד א) כתב שאין יודעים טעם לחומרא זאת מכל מקום עתה אין להקל בפני עם הארץ ובצנעא לת"ח אין להחמיר.

יש שכתבו טעם לאי אכילת שום: כיון שאכילת שום מביאה לידי ריח רע ומפני שבפסח צריך אדם לשיח ולספר ביציאת מצרים, לכן ראוי שלא יריח ממנו ריח של שום וצנן (ספר ויגד משה סימן יז).

נהגו הרבה מקהילות ישראל כי במיני מאכל שונים שהיו בדורות קודמים חשש חמץ שוב אין אוכלים אותם משום "ואל תיטוש תורת אמך".

נהגו ישראל להחמיר בפסח יותר מכל השנה

הטעם: משום שהיא המצווה הראשונה שנצטוו עליה ישראל כולם וקיבלו עליהם באהבה והחמירו בכלליה ופרטיה וכל המאריך בדקדוקיה מארכים לו ימיו ושנותיו (רדב"ז ח"ג תקמו ושו"ת מן השמים סימן ע).

טעם אחר: לפי שכל יציאת מצרים היה בגלל שלא שינו שמם לשונם ולבושם שהוא בגדר חומרא יתירה ולכן מקפידים בפסח על חמורות והרחקות יותר מכל השנה (משך חכמה פרשת בא על הפסוק ואתם לא תצאו).

טעם אחר: כיון שראינו שהקב"ה מחמיר וכתב בל יראה ובל ימצא ומאי נפק"מ לקב"ה אם אנו אוכלים חמץ או מצה אלא כמלך שצוה על עבדיו לעשות דבר וכשהם רואים שהמלך מאד מחמיר בדבר גם עבדיו מחמירים בדבר זה (ילקוט ישר דף צ בשם רבו בעל תרומת הדשן).

בסגולותיה: מובא בשם האר"י שאמר "שכל הנזהר ממושהו בחמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה" (באר היטב תמו א).

יש שכתבו: "מי שנשמר בפסח יועיל לו שלא יזדמן לו חטא כל השנה" (אמרי פנחס אות רנב דהקשה איך אדם מובטח על החטא), וכן כתב המקובל רבי עמנואל חי ריקי בעל משנת חסידים (ניסן פרק ג אות ד) "והשומר בפסח מחמץ כהלכתו ומחמיר בכל החומרות שמחמירים יועיל לו לנפש כל השנה".

אכילת מצה

יש שמחמירים ביותר שאין אוכלים מצה כלל אחר ליל הראשון [והשני לבני חו"ל] רק אוכלים למעדנים מיני תבשילים (שערי תשובה סו"ס תס).

והטעם: כיון שאין חיוב אכילת מצה רק בלילה הראשון דכתיב (שמות יב יח) "בערב תאכלו מצות", וכיון שאם המצה לא נעשתה כדין יש בזה חשש חמץ דאורייתא אף שאופים המצות עם כל הדקדוקים מכל מקום צדיקים ויראי שמים חששו בכל זאת למשהו חמץ ונמנעו מאכילתה בשאר הימים, אלא שבליל הסדר אי אפשר לבטל מצות דאורייתא משום חשש בעלמא (עיין מחצית השקל תנח א).

ואין כל אחד יכול לנהוג כן אלא א"כ הוא חסיד שמדקדק בכל הדינים לפי שיש בזה ביטול כמה מצות.

יש אומרים שצריך לאכול מצות כל ימי הפסח

הטעם: משום שמחת יו"ט כי פתא סעדתא דלבא (שערי תשובה שם).

בספר מעשה רב (אות קפא) משמע שהגר"א תמה על מנהג אי אכילת מצה, **והטעם:** כיון שכותב שאכילת מצה בפסח היא מצווה (משנ"ב תעה ס"ק מה מביא דבריו) ומה שקראו חכמים אכילת מצה בכל שבעה רשות,

לע"נ הרב אליעזר צבי בן הרב יואל שרגא ז"ל, לע"נ הרב פנחס שלמה בן הרב אליעזר צבי ז"ל

ולע"נ מרת רבקה חיה ע"ה בת ר' יצחק ז"ל

מלפפונים

יש הנהגים: שלא לאכול מלפפונים, **הטעם:** משום שהגרעינים שבתוכם נראים כקטניות (נטעי גבריאל פרק לט ז).

צנון

יש הנהגים: שלא לאכול צנון וכתב על זה בחיי אדם (כלל קכז ז) ואין לזה שום טעם וריח ואף מי שנהג שלא לאכול מותר להתיר להם בפשטות דבזה לא שייך גדר וסייג וכן המנהג הפשוט.

קילוף פירות

יש הנהגים: לקלף את הפירות והירקות לפני אכילתם (חיי אדם קכז ב), **והטעם:** לפי שמשמשים לריסוס הפירות וירקות בחומרים שיש בהם חשש לתערובת חמץ ולכן יש לקלפם, וכן חוששים שמא בא הפרי במגע עם פירורים או חשש חמץ (תשובות והנהגות רכה).

אכילת פירות יבשים

יש הנהגים שלא לאכול פירות יבשים בפסח (רמ"א תסז ח), **הטעם:** לפי שמפזרים עליהם קמח בשעה שמיבשים אותם וחוששים שמא נדבק בהם בשעת ייבושם, **טעם אחר:** שחוששים שמא נתיבשו בתנור חמץ (רמ"א תסז ח, משנ"ב שם ס"ק כו חיי אדם כלל קכז ב).
באם ידוע שנתיבשו בדרך שאין חשש לחמץ מותר באכילה (רמ"א שם).

תפוחי אדמה

החיי אדם בנשמת אדם (סימן כ) כתב שמנהג באשכנז שלא לאכול תפוחי אדמה, **הטעם:** משום גזרת קטניות לפי שעושים מהם קמח ומחלף בקמח.

מנהג העולם: לאכול תפוחי אדמה והוא עיקר המאכל בפסח לרוב בני אדם.

בספר אוהל שלמה (דף לה) לבעל התפארת שלמה מרדאמסק, כתב שצריך לתת הודאה על שלא היה מאכל זה בימי הגאונים שהיו אוסרים אותו לפסח מחמת גזירת קטניות משום שעושים מהם קמח.

רחיצת תפוחי אדמה: יש שרוחצים כל תפוחי אדמה שקנו לפסח לפני פסח (אורחות רבינו ח"ב הנהגות והידורים בעניני פסח אות ב עמוד פד).

קמח תפוחי אדמה

יש הנהגים שלא לאכול קמח תפוחי אדמה בפסח.

והטעם: ע"פ דברי הטור (תסג) דהיכא דאיכא עבדי דמזלזלים במצווה אסור לאפות מקמח של מצה אפויה או שאר קמחים דאתי לשרוי אף בקמחא, **טעם אחר:** לפי שהוא דומה לקמח דגן וחוששים משום מראית עין.

מנהג העולם: יש שכתבו שאין לחדש ולגזור גזרות מעצמנו וכל גזרת הגאונים דווקא בקמח העשוי ממיני קטניות. **ומיהו הגרשז"א** נהג להחמיר בזה ובביתו לא קנו קמח תפוחי אדמה (שלמי מועד פרק פא).

לטבול המצה במלח

יש הנהגים: שלא לטבול המצה במלח אלא לוקחים מלח בידים ומניחים על גבי המצה, **והטעם:** לפי שחששו כמו בשרויה משום חשש חימוץ וחששו לשיטות דס"ל שמלח מחמיץ ועל כל פנים לא רצו לבטל ענין טיבול במלח לכן נתנו מלח על גבי המצה ואכלו לאלתר (עדות ביהוסף חומרות בפסח ט מקורות והערות שם ט).

יש שכתבו בשונה: מפני שכל ישראל היו צריכים לעלות לרגל ולהיות ביחד הקפידו שלא יאכלו שום כדי שלא יגרמו להם סבל על ידי הריח, ואמנם היה צריך לאסור בכל שלושת הרגלים אלא שכיום נחרב בית מקדשינו בעונותינו הרבים והמנהג הוא רק זכר בעלמא למה שנהגו אבותינו והנהיגו רק בפסח שבלאו הכי נהגו בו חומרות רבות (דובר ישרים מרגליות ע' קיא).

טעם אחר: לפי שהיה מקומות שהיו גרעינים גדולים הדומים לשום היו מכנים אותם קנאבעל ובכדי שלא יתבלבלו ובמקום שום האמיתי יבוא לאכול חטים המכונים שום והם יתחמצו בבישולו לכן תיקנו שלא לאכול שום (שערי ימי הפסח פרק ב ט הערה כה בשם הרב ר' מרדכי הכהן שברדון נין של המהרש"ם).

טעם אחר: לפי שיש חשש שהגויים שורין את השום בשכר (שדי חמד מערכת פסח סימן ו אות ט בשם הרב שב יעקב).

ובחיי אדם (כלל קכז ז) כתב דאין לזה שום טעם וריח ומותר באכילה, **והמנהג לאסור** הגיע בטעות מדברי המגן אברהם שכתב שאם יש שום אסור אפילו במשהו, אך שם מדובר בשום שחתכו בסכין חמץ והוא חריף ולכן אסור באכילה במשהו.

ומיהו מנהג בחלק מקהילות שלא אוכלים שום בפסח. **השר שלום מבעלזא** שנשאל מדוע אינו אוכל שום השיב כתיב (משלי א ח) "אל תטוש תורת אמך" וכך הוא המנהג בבית אבי ואמי שלא לאכול שום בפסח (הובא בשו"ת חמדת משה סימן כב, פתחא זוטא סימן ב אות ז).

שטיפת ביצים

יש הנהגים לשטוף את הביצים ולנקות את התבניות

הטעם: לפי שחוששים שמא נדבקו פירורי חמץ ממאכלי התרנגולים לקליפת הביצה ולכן יש לרחוץ תחילה כי חמץ בפסח במשהו (פמג"ד א"א תמוז, בן איש חי ח"א פרשת צו אות ל).

חותמת בביצים: יש שנהגו בפסח לקנות ביצים בלי חותמת, **והטעם:** לפי שחששו שמא יש חמץ בדיו, והיו חומרא בעלמא שאף אם הוא חמץ בדיו נפסל כבר באכילה, ומיהו עיקר החשש שמבשל הביצה עם קליפה (שערי ימי הפסח פרק ב' חומרות הפסח טו).

תבניות ביצים: יש הנהגים לבדוק בתבניות הביצים שמא נשתייר שם חמץ.

קדירה לביצים בלבד: יש הנהגים שבקדירה שבשלו בה ביצים אין מבשלים בה שום מאכל רק חוזרים ומבשלים בה ביצים (פמג"ד א"א בוטאטש תמוז, דתוספות חיים על הח"א כלל קל ס"ק כב), **והטעם:** משום שחוששים שמא היו מונחים הביצים בקמח חמץ ובלע (פמג"ד שם).

מנהגים בפירות וירקות

פירות שיש להם קליפה: יש הנהגים שלא לאכול פירות וירקות רק כאלו שאפשר לקלפם (חיי אדם קכז ב), **והטעם:** כדי להישמר מכל נדנדוד של חמץ שאולי בא במגע עם הפרי והירק.

טעם אחר: יש שמדמים את פירות וירקות לפירות יבשים האסורים בפסח מפני שאומרים שמפזרים עליהם קמח בשעת תיקונם.

פירות וירקות שקליפתם רכה: יש הנהגים שלא לאכול פירות וירקות שקליפתם רכה כגון תותים מלפפונים ועגבניות.

גזר

יש הנהגים: שלא לאכול גזר, **הטעם:** משום שאידיש מייערן שהוא לשון מערין תופח וחמץ תופח (ביתו נאוה קודש חודש ניסן חומרות וקפידות עמוד תרלה, מנהגי בעלזא סקווירא).

אכילת סוכר

יש הנוהגים: שלא לאכול סוכר בפסח (רמ"א תסז ח), **הטעם:** לפי שחוששים שמא עירבו בסוכר קמח ולכן החמירו על עצמם (משנ"ב שם ס"ק כט). ואף שבדורות אחרונים התבטל חשש זה מכל מקום חששו שמא הפועלים האוכלים שם כל ימות השנה נפל מחמצם לתוך הסוכר ונדבק שם והוא חמץ בעין.

המנהג היום להתיר דאין בזה חשש חמץ (חי"א כלל כזו ג). ובפרט בדורנו שהסוכר מיוצר בהכשר ובהקפדה מרובה (נמוקי או"ח תסז א). **אמנם יש מחמירים:** שלא לאכול סוכר בפסח.

גושי סוכר: יש שנהגו להשתמש רק בגושי סוכר שעליהם לא היה חשש שמא נגעו בו הפועלים בידיים מחמוצות, ואף אותו מזקקים ומרתיחים בערב פסח.

תבלינים

ציפורן: יש הנוהגים לא להשתמש בציפורן בפסח, **והטעם:** משום ששורים אותם במי שעורים לפני שמיבשים אותם (רמ"א תסז ח).

להריח: נוהגים להחמיר גם לא להריח, ולכן מבדילים במוצאי שבת חול המועד על הדסים או קינמון (משנ"ב שם).

כרכום: יש הנוהגים שלא להשתמש בתבלין הנקרא כרכום (רמ"א תסז ח), **והטעם:** לפי שמזייפין אותם בסולת כדי להעמיד מראיתם, **טעם אחר:** לפי שמניחים עליהם שאור כדי להחזיר את מראיתם, **הלבוש כתב** כיון שמרטיבים אותם במי סובין כשמוליכים אותם למקומות הרחוקים כדי שלא יתיבשו הרבה ויפסידו במשקל.

כרכום הגדל בביתו: כרכום הגדל ביתו אף שנהגו בו מחמץ כל השנה אסור להשתמש בפסח, **והטעם:** משום מראית עין שלא יבואו להחליף בין המינים הגדל בביתו לגדל שלא בביתו (משנ"ב שם ס"ק לג).

דבש: יש הנוהגים שלא לאכול דבש בפסח (רמ"א תסז ח), **והטעם:** לפי שהיו מערבבים בו חמץ.

קפה: יש הנוהגים להחמיר ולא להשתמש בקפה בימי החג, **והטעם:** משום חומרת קטניות, **ויש הנוהגים** לקנות קפה מיוחד שנעשה בעבודת יד בשימור אחר שימור.

מוצרי חלב

יש הנוהגים שלא לאכול ולשתות מאכלי חלב בפסח (הליכות חיים פסח פרק הכשרות עמוד פג), **והטעם:** משום שחוששים שמא הבהמה אכלה חמץ בפסח, **טעם אחר:** לפי שחוששים שמא התערב פירור חמץ בשעת החליבה, ואע"פ שהיום חולבים במכונות וכמעט שאין מצוי חשש חמץ, מ"מ עדיין יש השומרים על חומרות שנהגו אבותיהם.

יש הנוהגים לקנות חלב לפני פסח לכל ימי החג

והטעם: משום שחוששים שמא הבהמה אכלה חמץ בפסח וחוששים לאיסור הנאה בפסח ולכן קונים לפני פסח שאף אם הבהמה אכלה חמץ באותו יום של החליבה מותר לכו"ע לשתות החלב בפסח, לפי שהחמץ השתנה לפני סוף זמן איסורו.

שטיפת מוצרים שקונים לפסח

יש הנוהגים: לשטוף לפני פסח דברים הנקנים לפסח כגון פירות וירקות, וכן לשטוף את בקבוקי היין והשמן, **הטעם:** לפי חוששים לפירורי חמץ שנדבק בהם (מדרין הכשרות העדה גליון סח כשרות הבית לפסח א - ב).

כמנהגים בכשר ועופות

לקנות עופות לפני פסח: יש הנוהגים לקנות עופות לפני פסח (זכרון משה תסז שכך נהג זקינו החיד"א, חיד"א בספר טוב עין סימן יח אות פד בא"ח פרשת צו אות מ), **והטעם:** משום חשש שמא ימצא חיטים ושאר דגנים במעיה ומנקים את אבריה הפנימיים כדי שלא ימצא דגנים במעיה.

יש הנוהגים שלא לאכול בשר של תרנגולים

והטעם: משום שחוששים פן ימצא בהם חיטים ושעורים ויפול לתוך התבשיל בלא שימת לב ויבאו לידי איסור (לב חיים ח"ב סימן רז, ברכי יוסף תסז יא בא"ח צו אות מ).

טעם אחר: כיון שהתרנגולים אוכלים חמץ נמצא שנהגים מאיסור (לב חיים שם בשם ספר בית הרואה, עין שערי תושבה סו"ס תמוח צ"ע).

רגלי עופות: יש שאין אוכלים רגלי עופות, **והטעם:** כיון שהם דורכים בכל מקום והרבה חמץ ולכלכוך נדבק בהם לא שייך לנקותם כראוי לכן לא אוכלים אותם. **חלקים הפנימיים של העופות** יש שנהגו שלא לאוכלו.

מנהגים במידי דאכילה

לקנות אוכל מוכן: יש שהקפידו לבשל כל המאכלים בבית ולא לקנות מן המוכן (עדות ביהוסף חומרות בפסח ה).

זכר לדבר: מהמשנה באיזה מקומן [בכל הקרבנות כתוב "ונאכל לכהנים" "ונאכל ליום או לשני ימים"] ובסוף כתוב "הפסח אינו נאכל אלא בלילה" ואינו נאכל וכו'" "ואינו נאכל" הביאור שבפסח הכל אינו נאכל דהיינו פסח אינו זמן של אכילה (הרה"ק מגארליץ זצ"ל).

יש הנוהגים לקנות כל מאכלם לחג אפילו פירות וירקות לפני פסח (מנהג ירושלים עיין מנהגי ארץ ישראל), **הטעם:** לפי שאם יש פירור חמץ יתבטל לפני פסח (מועד לכל חי סימן ב סעיף כד).

לאכול אצל אחרים: רבים מקפידים שלא לאכול שום מאכל אצל השני בפסח, **מנהג זה מובא בספר מועד לכל חי** (סימן ב אות טוב) **וכתב הטעם:** כי משפחה ומשפחה מנהג אבותיהם בידיהם, וכן מביא הפלא יועץ ומוסיף ואין בזה משום יוהרא שהרי רגילים לומר בפסח איש אצל רעהו אינו אוכל, כי לא כל אדם שווים בזהירותם, והמרבה לזהר הרי זה משובח.

מאפה הנראה כמאפה של חול: יש שנהגו שלא לאפות ולאכול מאפה הנראה ודומה למאכלי חמץ, **והטעם:** ע"פ דברי הראב"ן הובא בברכי יוסף (תסג) שלא יעשו גם מקמחים המותרים כדי שלא יעשו גם מקמחים האסורים, וכן היה נוהג הגרשז"א (שלמי מועד פרק פא) שלא לאכול הדבר הנראה כמו עוגת חמץ.

מנהגים בכלים

כלים מיוחדים לפסח: נהגו העולם להשתמש בכלים מיוחדים לפסח, **והטעם:** כדי שלא יצטרכו להגעיל את הכלים של יום חול בשביל פסח, ועל ידי זה ימנע הרבה מכשולים.

טעם אחר: משום שא"א לנקות בסדקים הקטנים שבהן שלא ישאר בהם חמץ במשהו (יסוד ושורש העבודה הלכות הגעלת כלים).

הפסק על השולחן

יש הנוהגים: שאין מניחים ספרים או בקבוקים בלי הפסק מפה או ניר תחתיו (חמד משה תנא ס"ק לה), **והטעם:** כיון שספרים שמשתמשים בהם כל ימות השנה עלולים להמצא לפעמים במקום פירורי חמץ לכן יש לזהר מלהניחם על גבי שולחן.

ובקבוקים הטעם: כיון שבד"כ אין ידוע היכן היו מונחים קודם לכן נכון לזהר בזה (חג המצות פרק כה הערה סב).

להניח ספרים על השולחן: יש שנהגו כל השנה לא להניח ספר כל השנה על השולחן, **והטעם:** שחוששים שמא יפלו בתוכם פירורי חמץ וישכח לבערם לפני פסח (דרכי חיים ושולם).

הזכרת דבר חמץ

יש שנהגו שלא להזכיר מילת לחם בפסח אלא אומרים חמץ, **והטעם:** משום שחוששים שישאלו התינוקות על זה ויבאו לידי אכילה (תשבי ערך דבר מנהג ישראל תורה סימן תסט).

חומוס [גם לאוכלי קטניות]: יש הנוהגים שלא לאכול חומוס בפסח.

והטעם: לפי שחמוסס מלשון חמוץ (בן איש חי).

אוכלים שנפלו על הרצפה

יש הנוהגים: שאוכל שנפל על הרצפה בפסח שלא לאוכלו שוב בפסח (באר היטב תנא מג).

כלי שנפל לארץ: יש שנהגו לשטפם אף אם הריצפה נקיה ולהשתמש בהם (באר היטב תנא מג), **ויש שמקפידים** שכל כלי אכילה שנפל על הרצפה שלא להשתמש בו באותו שנה בכל זה בפסח (עיין א"ר תנא מ, שלמי מועד פרק עא שכך נהגו בבית הגרשז"א).

שמנים

שמן אגוזים: המג"א (תנ"ג ב) בשם המהרי"ל מתיר להשתמש בשמן זית ולא בשמן אגוזים, **המנהג** להשתמש בשמן זה לפסח כיון שהאגוזים הם פרי עץ ונאכלים כמו שהם ואינם בכלל הקטניות שלא גזר זרת קטניות רק במה שצריך בישול ולא בנאכלים חיים (שו"ת חבלים בנעימים חלק ה סימן ז).

שמן דקלים

הוא שמן המופק מפרי עץ הדקלים הגדל בארצות הטרופיות, פרי הדגלים מכיל איגוז הגדל באשכולות גדולים, ומכיל בין 30 אחוז ל 70 אחוז שמן.

שמן דקלים כשר לפסח גם לנוהגים שלא לאכול קטניות בפסח, ויש להשתמש בו בהכשר מיוחד לפסח.

שמן זית

שמן זית הוא שמן המופק מפרי הזית שמן, זית הוא שמן משובח ומשמש לבישול ועוד.

יש הנוהגים: שלא להשתמש בשמן זית בימי הפסח, **הטעם:** משום ששמן זית הוא דבר חריף ושמוא כתשו אותו במכתשת של חמוץ (דגול מרבבה תנ"ג ב).

טעם אחר: שחוששים שמא הפועלים טבלו בו פיתם (ברכ"י תמז"ס"ק יד).
טעם אחר: שמא יבואו להחליף בשאר שמנים האסורים (דגול מרבבה שם, שו"ת בית שערם סימן רטו).

בזמנינו - יש אומרים: שכיון שעושים הכל בבית הבד וזנהרים בו אין חשש ומותר השימוש בו, וכן אין חשש שמא יבוא להחליף בין השמנים (שו"ת בית שלמה יור"ד סימן קסז).

שמן כותנה

שמן כותנה: הוא שמן המופק מגרעיני הכותנה גרעיני הכותנה מכילים שמן בשיעור של 17 אחוז עד 25 אחוז.

יש אומרים: שאין להשתמש בשמן זה אע"פ שאוכלים את השמן ולא את הכותנה הגדלה (שו"ת מנחת יצחק ח"ג סימן קלח ב, הגרשז"א הליכות שלמה פרק ד אות יז), **הטעם:** אע"פ שאינו קטניות החמירו מפני שהוא דבר הנדגן וגדל בשרביטים קטניות (הגרשז"א דבר הלכה שם כח).

ויש אומרים: ששמן זה כשנעשה בכשרותו לפסח מותר להשתמש בו, **הטעם:** על פי הרמב"ם (פ"ה מהלכות כלאים הי"ט) שכותנה אינה בכלל קטניות (ספר מקראי קודש ח"ב סימן ס אות ב שהגר"ח מבריסק התיר שמן זה).

שמן בוטנים

שמן בוטנים מיוצר מגרעיני הבוטנים שמכילים כ-40 אחוז שמן.

אכילתו בפסח: לאוכלי קטניות יכולים להשתמש בו בפסח.

לבני אשכנז שאין אוכלים קטניות.

יש אומרים: שאין להשתמש בשמן זה, **הטעם:** לפי שהם בכלל קטניות שאסור לעשות מהם שמן (אבני נזר או"ח סי' שעג, מנחת אליעזר ח"א).

ויש אומרים: שמותר (עיין שו"ת מלמד להועיל סי' פח שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' רו אות ב), **והוסיף בספר מקראי קודש** (להרה"ג צ"פ פראנק פסח ח"ב סימן ס) שדווקא אם נעשו בהכשר לשם חג הפסח ונבררו מחשש תערובת דגן, והשמן נעה קודם הפסח.

הטעם: כיון שהטעמים של איסור קטניות אינם שייכים בהם מכיון שאין רגילות לעשות מהם קמח ומיני קדירה וגם אין קשה לבוררם, וגם אינו דומה לקטניות ולכן יש להתיר את השמן.

טעם אחר: לפי שבדקו אותם ואין בהם דגנים אחרים ולא בא עליהם מים, **ועוד** שבוטנים עצמם היו ספק קטניות (אבני נזר מקראי קודש להגר"צ פראנק ח"ב סימן ס).

טעם אחר: לפי שאין עושים ממנו פת, **ועוד** שדעת החיי אדם שאסור דווקא דבר שעושים ממנו קמח, **ועוד** סברת הכלי חמדה ששמן אינו אלא זיעה בעלמא (שו"ת חבלים בנעימים ח"ה ז).

שמן משומשים

שמן משומשים: הוא שמן המופק מזירעוני השומשום, זירעוני השומשום מכילים כ- 40 אחוז עד 50 אחוז שמן.

שימוש בפסח: לאוכלי קטניות בפסח מותר להשתמש בו בפסח [לפי מנהגם].

לבני אשכנז שאין אוכלים קטניות בפסח. **יש אומרים:** שמותר להשתמש בשמן העשוי משומשים, **הטעם:** כיון שאין עושים פת משומשום, **ועוד** שאין הזרע פשתן נאכל כלל (שו"ת מרחשת סימן ג).

ויש אומרים: שאין להשתמש בשמן העשוי משומשום בפסח (חיד"א ברכ"י תנ"ג ה, תמז"ד), **הטעם:** לפי ששומשום נחשב לקטניות שנאסר על בני אשכנז.

טעם אחר: מפני שמעורב בו חמוץ לפני הפסח דהיינו גרגרי חיטה הנטחנים עמהם בעת טחינת השומשום וא"א לבררם, אף שכבר התבטלו הגרגרים הנזכרים קודם הפסח (חיד"א שם).

שמן חמניות

שמן חמניות הוא מוצר העשוי מקטניות והאוכלים קטניות יכולים לאוכלו בפסח.

שמן סויה

שמן סויה הוא שמן המופק מפולי סויה, שהם מין קטניות מותר לאוכלי קטניות בלבד לפי מנהגם.

ישנם רבים שמהדרים שלא להשתמש כלל בשמן כל ימות הפסח, **הטעם:** משום שחוששים שמא יתחלף בשמן קטניות (שו"ת בית שערם או"ח רטו בשם בעל יטב לב מסיגעט) ומשתמשים בשומן עופות [הנקרא שמאל"ץ] (עדות ביהוסף חומרות הפסח כד) שמכנינים אותו בערב פסח לכל ימות החג.

שתית משקה הנקרא בארשט

הטעם שרבים נוהגים לשתות משקה חמוץ שנקרא "בארשט" בפסח כדי להוציא מליבם של קראים וצדוקים שמפרשים את הפסוק "כל מחמצת לא תאכלו", כפשוטו של מקרא שאין לאכול דברים חמוצים בפסח, וכדי לעקור את דבריהם ולפרש הפסוק על פי מסורות חז"ל שפירושה עיסה שהתחמצה שותים בארשט שהוא סלק חמוץ להורות שהוא מותר בלא כל ספק (הגדה ילקוט שמעוני הובא בספר מנהג ישראל תורה).